

16.5.2003

753/4/02

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Terhi Mattila

JÄRJESTYKSEN VALVOMINEN OIKEUSSALISSA

1

KANTELU

Arvostelette 16.3.2002 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassanne kantelu kirjoituksessa sekä 20.3.2003 ja 3.4.2003 päivätyissä lisäkirjeissänne A:n käräjäoikeuden puheenjohtajana 11.3.2002 toimineen A:n käräjäoikeuden laamannin B:n sekä muiden oikeussalissa olleiden virkamiesten menettelyä.

Kerrotte, että oikeuden puheenjohtaja salli syytetyn pitää asiaankuulumatonta kuvakylttiä oikeussalissa 11.3.2002. Syytetty oli tiedotusvälineiden kuvattavana noin viisi minuuttia ja piti kylttiä näkyvästi esillä koko oikeudenkäynnin ajan. Kuvakyltissä oli Imatralla surmatun Eveliina Lappalaisen kasvokuva sekä halventava teksti. Kantelun liitteenä olevassa sanomalehdessä 12.3.2002 on kaksi kuvaa syytetystä pitämässä kuvakylttiä. Toteatte, että surmatulla tytöllä ei ollut mitään tekemistä kysymyksessä olevan oikeudenkäynnin kanssa.

Pyydätte oikeusasiamiestä ottamaan kantaa käräjäoikeuden puheenjohtajan menettelyyn.

Lisäkirjeessä 20.3.2003 olette tarkentanut kanteluanne laamanni B:n Teistä tekemän rikosilmoituksen sekä hänen tänne antamansa selvityksen vuoksi. Toteatte tarkoitaneenne lauseella "koko oikeusistunnon ajan" aamupäivän istuntoa 11.3.2002. Ja vastaavasti lauseessa "kyltti oli näkyvästi esillä koko oikeusistunnon ajan", tarkoitate samaa aamupäivää. Kerrotte tarkistaneenne läsnä olleelta henkilöltä tapahtumatietoja. Hän vahvisti, että syytetty oli tiedotusvälineiden kuvattavana noin viisi minuuttia ja että kyltti oli näkyvästi pöydällä syytetyn vieressä koko aamupäivän ajan. Teillä ei ollut syytä epäillä, että tämä tieto olisi ollut väärä.

Toteatte, että lähditte laatimaan tätä kantelua siksi, että oikeussalissa julkisten tiedotusvälineiden edessä annetaan esittää asiaankuulumatonta raastasti murhatun nuoren tytön kuvaa, jossa on halventava teksti. Jo viisi minuuttia on mielestänne liian pitkä aika ja riittävä syy Teille tehdä kantelu.

Pidätte kansalaisten mahdollisuutta kääntyä oikeusasiamiehen puoleen tärkeänä. Arvo staisitte myös sitä, että Teitä ei kantelunne johdosta aiheetta leimattaisi rikollisiksi millään taholla.

Lisäkirjeessä 3.4.2003 toteatte vielä, että laamanni B:n vastauksen ja rikosilmoituksen vuoksi katsotte välttämättömäksi laajentaa kanteluanne koskemaan kaikkia niitä viranomaisia, joiden virkatehtävänä on ollut estää tai puuttua vastaajan menettelyyn oikeussalissa 11.3.2002 hänen esitellessään läsnä oleville ja tiedotusvälineiden edustajille laajaa julkisuutta saaneen loukkaavan kuvakyltinsä.

Pyydätte, että oikeusasiamies selvittää virkavelvollisuuden sisällön ja mahdollisen laiminlyönnin kaikkien niiden virkamiesten osalta, joiden virkavelvollisuuksiin kuului valvoa järjestystä sekä vastaajan menettelyä oikeussalissa 11.3.2002.

2

SELVITYS

Kirjoituksenne johdosta on hankittu selvitystä A:n käräjäoikeuden laamannilta B:ltä. Selvitys on lähetetty tiedoksenne. A:n käräjäoikeudesta on lisäksi toimitettu tänne videokasetti, jolle on kuvattu 11.3.2002 käsitellyn oikeudenistunnon aamupäivä.

Laamanni B toteaa selvityksessään, että ensimmäisenä istuntopäivänä 11.3.2002 kello 9.00 alkaen hän oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 10 §:n 3 momentin nojalla salli vajaan viiden minuutin ajan kuvaamisen istuntosalissa. Kuvaamisen ajaksi syytetyn eteen syntyi kuvaajien muuri, jolloin puheenjohtaja ei nähnyt syytettyä eikä myöskään mitään kylttiä. Annettuaan käskyn lopettaa kuvaaminen puheenjohtaja ehti nähdä kyltin hyvin lyhyen ajan, minkä jälkeen syytetty asetti sen pöydälle teksti- ja kuvapuoli alaspäin. B toteaa, että oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 8 §:n (oikeastaan 6 §:n) mukaan puheenjohtaja on velvollinen valvomaan järjestyksen noudattamista istunnossa. Jos hänelle olisi annettu hieman enemmän aikaa, hän olisi tietenkin puuttunut asiaan. Asiaan puutumiseen jälkepäin, sitten kun syytetty oli jo laittanut kyltin pois, ei ollut B:n mielestä syytä.

3

RATKAISU

Oikeusohjeet

Oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 6 §:n mukaan oikeuden puheenjohtaja on velvollinen valvomaan järjestyksen noudattamista istunnossa. Hänen tulee sen vuoksi keskeyttää sopimaton lausuma ja oikaista jokaista, joka käyttäytyy häiritsevästi tai asiattomasti. Jollei puheenjohtajan määräyksiä noudateta, poistettakoon tottelematon oikeuden istuntohuoneesta.

Mainitun luvun 7 §:n 1 momentin mukaan sitä, joka häiritsee käsittelyä tahi ei tottele oikeutta tai sen puheenjohtajaa taikka muutoin loukkaa tuomioistuimen arvoa tai joka oikeudessa tahi oikeuteen annetussa kirjoituksessa käyttää loukkaavaa taikka epäkunnioittavaa puhe- tai kirjoitustapaa, saa oikeus omasta aloitteestaan heti rangaista sakolla.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 10 §:n 3 momentin nojalla valokuvaaminen, nauhoittaminen sekä kuvan ja äänen muu tallentaminen ja siirtäminen teknisin menetelmin on istuntohuoneessa sallittu puheenjohtajan luvalla.

Oikeuden puheenjohtajan menettely

Kantelun liitteenä olevasta sanomalehden kuvista 12.3.2002 saa sen käsityksen, että vastaaja on oikeudenkäynnin alussa avoimesti ja näkyvästi pitänyt esillä asiatonta kylttiä.

Laamanni B:n selvityksestä ja videonauhasta, jolle käsittely on kuvattu, ilmenee kuitenkin, että kuudesta seitsemään valokuvaajaa piiritti vastaajan heti, kun hänet tuotiin saliin aina siihen saakka, kunnes laamanni B kielsi kuvaamisen. Videonauhan valossa on mielestäni uskottavaa, että laamanni ei ole kuvaajista muodostuneen näköesteen vuoksi nähnyt syytettyä eikä hänen pitämäänsä kuvakylttiä. Asiaton kuvakyltti on ollut esillä ainoastaan muutaman minuutin. Kuvaajien poistuttua, syytetty on laamanni B:n mukaan laittanut kuvakyltin teksti- ja kuvapuoli alaspäin. Mielestäni B ei ole enää tämän jälkeen ollut velvollinen puuttumaan asiaan.

Käytettävissäni olevan aineiston perusteella katson, että laamanni B ei ole menetellyt kantelussa epäilyllä tavalla moitittavasti.

Se, että vastaaja on suunnittelemlaan tavalla onnistunut asiattomasti käyttämään ennakoimaansa julkisuutta omiin tarkoituksiinsa, on kuitenkin tapahtunut tosiasia. Tämän vuoksi tapaus antaa aiheen yleisemmällä tasolla pohtia, kuinka häiritsevän tai asiattoman käyttäytymisen estämisestä voitaisiin huolehtia puheena olevan kaltaisissa tilanteissa ja yleensäkin jutuissa, joiden poikkeuksellisen suurta julkista huomiota joku voi pyrkiä käyttämään epäasiallisesti hyväkseen.

Tätä tapausta jälkikäteen arvioiden näyttäisi siltä, että puheenjohtajan, joka antaa luvan kuvaamiseen istuntohuoneessa, tulisi myös antaa kuvaamisen käytännön toteuttamisesta sellaiset määräykset, että hän pystyy esteettä valvomaan järjestyksen noudattamista kuvaamisen aikana. Tässä tapauksessa vastaajan menettely on tosin ollut laadultaan niin poikkeuksellinen, ettei sellaiseen ole etukäteen voinut varautua. Toisaalta vastaavanlaisissa tilanteissa on ajateltavissa myös tavanomaisempia - esimerkiksi sanoin tai elein toteutettuja – häiritsevän tai asiattoman käyttäytymisen muotoja, joihin puheenjohtajan tulisi voida välittömästi puuttua omakohtaisen havainnoinnin perusteella.

Kulloinkin noudatettavista menettelytavoista voi olla myös aiheellista etukäteen sopia esimerkiksi tuomioistuimen muun henkilökunnan, poliisin, syyttäjän, asianosaisten tai heidän avustajiensa sekä tiedotusvälineiden edustajien kanssa.

Muu kantelussa esitetty arvostelu

Edellä kerrotuin tavoin järjestyksen noudattamista istuntosalissa valvoo oikeuden puheenjohtaja. Tämän vuoksi ei mielestäni ole aihetta epäillä muiden oikeussalissa olleiden virkamiesten laiminlyöneiden velvollisuuksiaan.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain (197/2002) mukaan oikeusasiamiehelle voi tämän laillisuusvalvontaan kuuluvassa asiassa kannella jokainen, joka katsoo valvottavan tehtävänsä hoitaessaan menettelleen lainvastaisesti tai jättäneen täyttämättä velvollisuutensa. Ymmärrän hämmästyksenne siitä, että pyydettyänne eduskunnan oikeusasiamiestä ottamaan kantaa tuomarin menettelyyn, olette itse joutuneet rikosilmoituksen kohteeksi. Ne toimenpiteet, joihin B rikoksena pitämänsä menettelyn johdosta asianomistajana ryhtyy, eivät kuitenkaan kuulu oikeusasiamiehen valvontavallan piiriin. Tämän vuoksi en voi arvioida B:n menettelyä tältä osin.

Toimenpiteet

Saatan edellä esittämäni käsitykset laamanni B:n tietoon lähettämällä hänelle jäljennöksen tästä vastauksesta. Muihin toimenpiteisiin asia ei ole antanut puoleltani aihetta.

Kirjoituksenne liitteet palautetaan ohessa.